

PŘÁVNÍ ÚPRAVY ŘEŠENÍ VÁLČNÝCH ŠKOD 1938–1945

EMIL KORDIOVSKÝ

Damages caused by occupation and state of war were investigated and filed by affected citizens, businesses and institutions after the war, and then partially compensated to people and corporate bodies in deep financial need in the form of allowance. The decision was made by the President who issued decrees, namely Decree of the President of the Republic of 31st August 1945 concerning the registration and identification of war damage and damage caused by abnormal circumstances taking effect on 8th September 1945 (Decree No. 54/1945) and Decree of the President of the Republic of 28th September 1945 concerning advances on compensation for some property war damages (Decree No. 82/1945). These decrees were complemented by a variety of laws, regulations and policy directives of various ministries. Compensation was gradually terminated at the beginning of the 1950s.

Key words: War damage; Decrees of the President of the Republic; laws; compensation.

Bezprostřední ohrožení republiky přivedlo Československo do víru válečných událostí, na rozdíl od ostatní Evropy, již v roce 1938, kdy od květnových událostí bylo pohraničí obsazeno jednotkami Stráže obrany státu,¹ v září vojsky Československé armády a na počátku října 1938 wehrmachtem.² Škody na majetku, ale i zdraví československých občanů jak z této doby, tak z doby okupace a posléze pak především z období osvobozování v dubnu 1945 až do odchodu sovětských vojsk na podzim téhož roku se staly předmětem celostátního šetření a nahrazování válečných škod.

První škody, které utrpěli českoslovenští občané a některé podniky a které vznikly již v době ohrožení státu v květnu až září a poté po okupaci pohraničí v říjnu 1938 a vytvoření tzv. protektorátu v březnu 1939, byly zčásti odškodňovány ještě před 15. březnem 1939, zčásti též v době protektorátu a pouze nedořešené škody z této doby byly přihlašovány až po skončení války. Většinou šlo o opuštěný nebo poškozený materiál na výstavbu pohraničního opevnění, neproplacené práce na opevňování pohraničí nebo opuštěné statky v důsledku útěku českého obyvatelstva z okupovaného pohraničí a Podkarpatské Rusi do vnitrozemí či ze Slovenska po 14. březnu 1939.³ Tyto škody nebyly po válce posuzovány jako škody válečné, ale byly hrazeny v plné výši podle zákona č. 131/1936 Sb., o obraně státu, případně byly odškodňovány podle vládního nařízení č. 93/1940 Sb., o přihlašování a zjišťování škod vzniklých v letech 1938

¹ KORDIOVSKÝ, E.: *Jednotky stráže obrany státu na jižní Moravě*. In: Kordiovský, E. – Zemek, M. (edd.): *Boj proti fašismu a okupaci na jižní Moravě*. Praha 1985 (= XIV. Mikulovské sympozium 1984), s. 160–169.

² TRAPL, M.: *Zkáza první Československé republiky*. In: Bartoš, J. – Trapl, M.: *Dějiny Moravy*. Díl IV. Svobodný stát a okupace. Brno 2004, s. 165.

³ Např. František Otáhal z Kobylí, č. p. 592: Státní okresní archiv (dále SOKA) Mikulov, f. NAD 6, k. 178, nebo brnělavská firma bratří Gallusů: Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA Brno), f. B 280 Zemský národní výbor, k. 1309, ad. Právní úprava odškodnění byla zveřejněna v zákonu č. 131/1936 Sb. ze dne 13. května 1936, o obraně státu (Hlava VII – Ustanovení o náhradách a o válečných škodách, § 146), ve vládním nařízení ze dne 26. 10. 1939, o přihlašování a zjišťování škod vzniklých v letech 1938 a 1939 v souvislosti s některými politickými událostmi, zveřejněné v částce č. 93/1940 Sb. ze dne 26. 10. 1939 a ve vládním nařízení ze dne 29. května 1941, o odškodnění osadníků na území bývalé Československé republiky, připojeném k Maďarsku, zveřejněné částce č. 317/1941 Sb.

a 1939 v souvislosti s některými politickými událostmi, a vládního nařízení č. 317/1941, o odškodnění osadníků na území bývalé Česko-Slovenské republiky, připojeném k Maďarsku.⁴ V době protektorátní nebylo považováno za škodu zabavení majetku židovských občanů, kteří byli přinuceni opustit pohraničí v říjnu 1938 či po 15. březnu 1939 odejít do koncentračních táborů, takže i tyto ztráty na majetku židovských občanů musely být řešeny až po skončení války. Škody z doby okupace a osvobozovacích bojů pak byly zjišťovány a posuzovány jako škody válečné a vztahovaly se na ně poválečné dekrety a vyhlášky.

Jedním z prvních impulzů pro zjišťování válečných škod po skončení války byl dopis Státního úřadu statistického ze dne 25. července 1945, adresovaný Kanceláři prezidenta republiky, Úřadu předsednictva vlády, prezidiím všech ministerstev a dalším centrálním úřadům, označený jako *Zjišťování osobních a věcných škod způsobených bývalou Německou říší*.⁵ V něm je upozorňováno na blížící se mírové jednání a s ním na řešení otázek reparačních. Podle tohoto dopisu si už některá ministerstva sama iniciativně zjišťovala válečné škody ve své působnosti. Protože zjištěné údaje měly různou vypovídací hodnotu, Státní úřad statistický doporučoval provést o místních a věcných škodách soustavné statistické šetření.

První právní úpravou řešení válečných škod z doby po skončení války se stal dekret prezidenta republiky č. 54/1945 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry, z 31. srpna 1945, který nabyl účinnost 8. září 1945. Hned v § 1 bylo stanoveno, čeho se dekret týká: „(1) *Podle tohoto dekretu se vyšetřují a zjišťují škody, které v době po 17. září 1938 utrpěli českoslovenští státní občané v obvodu zemí České a Moravskoslezské nebo v cizině na životě, těle nebo na zdraví (usmrcením, vězněním, internováním, deportováním, zlým nakládáním apod.) nebo odcizením, zavlčením mimo státní území, zabráním, zničením, poškozením nebo jinakou ztrátou věcí movitých nebo nemovitých, anebo jiným způsobem (na výdělku, důchodu apod.), jestliže tyto škody byly způsobeny:*

- a) *jakýmkoli válečným činem nebo jinakým opatřením některé válčící strany, jejich bojových jednotek nebo příslušníků,*
- b) *při dočasné okupaci území republiky Československé orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů, persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových, nebo*
- c) *teroristickými akcemi organizací státu nepřátelských nebo osob veřejně nebezpečných [...].*

Dále pak byly v dekretu stanoveny podmínky a způsob přihlašování škod.

Již 3. září 1945 vydalo ministerstvo vnitra směrnici ministerstva vnitra č. 208/1945 Ú. 1. k provedení dekretu prezidenta republiky ze dne 31. srpna 1945, č. 54 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry,⁶ která stanovovala postup při podávání přihlášek škodních událostí. Podle něj příznání škod vykazovali poškození na tištěném formuláři, nazvaném *Přihláška válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry podle dekretu prezidenta republiky ze dne 31. srpna 1945, č. 54 Sb.* Vyplněné přihlášky se podávaly dvojmo: první exemplář opatřený červeným pruhem byl určen Státnímu úřadu statistickému, druhý po zpracování do celoobecního soupisu byl zaslán příslušnému okresnímu národnímu výboru. Konečné datum podání místním národním výborem bylo stanoveno na 26. září 1945, doručení na okresní národní výbor na 29. září 1945.⁷

Následoval dekret prezidenta republiky č. 82/1945 Sb. ze dne 28. září 1945, o zálohách na náhradu za některé válečné škody majetkové, neboť bylo zřejmé, že přihlašované škody jsou tak

⁴ Zde se jednalo o odškodnění za majetek zanechaný na Podkarpatské Rusi a na Slovensku.

⁵ Národní archiv (dále NA), f. Státní úřad statistický I, k. 80.

⁶ MZA Brno, f. B 280 Zemský národní výbor, k. 230, výnos ministerstva vnitra ze dne 3. září 1945, č. G-8300-31/8-45-III 3.

⁷ Směrnice ministerstva vnitra č. 208/1945 Ú. 1.

veliké, že je nebude možné v plném rozsahu kompenzovat a v některých případech hodných zřetele bude třeba poskytnout postiženým co nejrychleji alespoň částečnou podporu pro jejich odstraňování. V § 1 bylo konstatováno, že „do konečné úpravy náhrady válečných škod [...] lze poskytnouti ze státních prostředků zálohy na náhradu za škody, které utrpěli v době od 30. září 1938 do skončení válečných operací českoslovenští státní příslušníci v obvodu zemi České a Moravskoslezské nebo v cizině [...]“. Následující § 2 stanovil, že „zálohu lze poskytnouti toliko osobám sociálně slabým“, a § 6 stanovil, že příslušný okresní národní výbor může poskytnout zálohu na škodu odhadnutou pouze do výše 250 000 Kčs, vyšší škody mohou být zálohovány pouze rozhodnutím zemského národního výboru.

Ne všechny přihlášené škody však byly poškozenými občany odhadnuty reálně. Aby nedošlo ke zneužití přihlášek, bylo již v dekretu prezidenta republiky č. 54/1945 Sb. v § 4 stanoveno, že „o přihlášených škodách provede okresní národní výbor potřebné šetření, zejména řízení důkazní“. Následující paragraf přikázal zřizování tzv. smíšených komisí, složených z odborníků a znalců různých oborů, kteří přihlašované škody měli posoudit. Tyto komise byly zřízeny nejprve u zemského národního výboru, později pak i u národních výborů okresních.

Relativní stručnost zákona 82/1945 Sb. vyvolala potřebu jeho novelizace a upřesnění některých paragrafů. Proto byl vydán zákon č. 161/1946 Sb. ze dne 18. července 1946, o zálohách na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry. Podobně upřesňoval výplatu záloh na škody třetí zákon č. 210/1948 Sb. ze dne 20. července 1948, o některých opatřeních v oboru záloh na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry. V té době už byla převážná část záloh na škody postiženým občanům a právnickým osobám vyplacena. Proto se v druhém odstavci článku I stanovuje, že zálohy na náhradu za škodu lze poskytovat ve volných platidlech jen do vyčerpání částky 2 070 000 000 Kčs, do níž se započítávají zálohy poskytnuté už od 1. ledna 1947. Odstavec 4 pak uvádí, že z částky uvedené v odstavci 2 budou státní pokladnou uhrazeny zálohy vyplacené v roce 1947 a dále z ní bude uvolněno pro rok 1948 pouze 870 000 000 Kčs. Totéž bylo zopakováno ve vládním nařízení č. 116/1949 Sb. ze dne 22. dubna 1949, o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě, v němž bylo vyplácení náhrad přesunuto na krajské a okresní národní výbory.

Zatímco před únorovým převzetím moci v zemi komunistickou stranou v roce 1948 byly zálohy poskytovány v duchu Benešových dekretů a prováděcích zákonů a nařízení všeobecně, při proplácení záloh na odškodnění postižených občanů se začalo po únoru 1948 uplatňovat tzv. třídní hledisko, podle něhož měla být provedena revize „všech případů, kde se záloh na náhradu válečné škody dostalo osobám státně nespolehlivým, které státní nespolehlivost projevil nepřátelským stanoviskem k lidově-demokratickému zřízení [...]“. Okresní národní výbory zjistí, které osoby státně nespolehlivé dostaly zálohu a výsledek revize [...] zašlou krajskému národnímu výboru, jenž zavede řízení o vrácení poskytnuté zálohy [...]“.⁸

Vedle již citovaných přímých zákonů a nařízení se řešení válečných škod dotýkaly také zákony o stavební obnově. Jednalo se o zákon č. 107/1946 Sb. ze dne 7. května 1946, o úpravě stavební činnosti a přidělu stavebních hmot. Ten v § 1 uváděl: „Stavební obnovou (v dalším jen obnova) se rozumí provedení všech prací, jimiž se stavební objekty (budovy, veřejná i soukromá zařízení a pod.), zničené nebo poškozené v souvislosti s válečnými událostmi nebo s nepřátelskou okupací tak, že jsou neužitelné nebo méně užitelné, uvádějí do řádného stavu (§ 13) nebo nahrazují novými stavbami, však jen v rozsahu nezbytném pro nutné ubytování obyvatelstva, pro zajištění hospodářského života a řádného provádění zdravotní péče nebo důležité výro-

⁸ SOKA Brno-venkov se sídlem v Rajhradě, f. A7 – ONV Židlochovice, k. 152, *Sbirka oběžníků pro KNV* 2, 1950, č. 14, poř. č. 194, zn. 223-20/12-49-V/5 ze dne 9. 2. 1950.

by nebo cenných kulturních hodnot v postižené obci nebo území [...]. Provádění a zejména vydávání výměrů o obnově jednotlivých obcí (§ 8) přísluší zemským národním výborům [...], okresní – a po případě oblastní komisi pro obnovu (§ 2) a zmocněnci pro obnovu [...].“ Paragraf 2 určoval, že „úkolem těchto komisí bude zejména, aby po místním ohledání v postižených obcích připravily podklady pro výměr o obnově těchto obcí [...].“ Zmocněnci pro obnovu (§ 3) byly „osoby s potřebnými odbornými a pokud možno i místními znalostmi“. V postižených obcích (§ 4) mají „vlastník, po případě obec [...] v nejkratší době odstraniti sutiny a trosky“. Poválečný nedostatek stavebních hmot řešil § 5, podle nějž „v každé obci nutno odstraniti sutiny (na veřejných prostranstvích i na soukromých pozemcích), jakož i zbytky staveb, pokud jich nemůže býti použito pro konečnou obnovu stavby a pokud nejde o památkově nebo jinak cenný objekt. Při tom budiž dbáno toho, aby se pokud možno získalo co nejvíce ještě použitelných hmot. Tyto hmoty se zajišťují pro účely obnovy v obci a smí býti s nimi nakládáno jen podle pokynů zemské komise nebo z jejího pověření podle pokynů stavebního úřadu [...]“. Následující § 6 ukládal: „[...] v nejkratší době budiž u každého zničeného nebo poškozeného stavebního objektu odborně zjištěno, jaká škoda na něm vznikla a jaký je jeho stavební stav (zejména též zda a jaká jeho stavební část je ještě použitelná pro obnovu).“

Zákon byl několikrát novelizován⁹ a nakonec zrušen zákonem č. 313/1948 z 30. prosince 1948.

Ne přímo se dotýkaly odškodnění i další zákony, vyhlášky a nařízení ústředních orgánů. Tak např. v dekretu presidenta republiky č. 12/1945 Sb. ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, bylo v § 12 konstatováno, že „úhrad bude použito [...] k hrazení válečných škod a škod, způsobených na majetku osob perzekvovaných po čas okupace z důvodů národních, politických a rasových.“ Totéž nalezneme v dekretu presidenta republiky č. 28/1945 Sb. ze dne 20. července 1945, o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, a to v § 9: „[...] úhrad, zaplacených přidělci Národnímu pozemkovému fondu, použije tento fond na [...] zmírnění válečných škod a škod, způsobených na majetku zemědělcům perzekvovaným v době okupace z důvodů národních, politických nebo rasových [...]“.

Ve vyhlášce č. 30/1945 Sb. ministra vnitra ze dne 27. července 1945, o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úředního věstníku československého o obnovení právního pořádku hlava III, článek 12 říká: „Zákon zvlášť stanoví, jak budou odčiněny škody vzniklé důsledkem mimořádných poměrů doby nesvobody.“

Také dekret presidenta republiky č. 108 ze dne 25. října 1945, o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, v pasáži o přidělovém řízení konstatuje v § 7, odstavci 3: „Při přidělování konfiskovaného majetku budiž přihlíženo především k účastníkům národního odboje a jejich pozůstalým rodinným příslušníkům, k osobám poškozeným válkou, národní, rasovou nebo politickou persekucí, k osobám vracejícím se do pohraničí, které byly nuceny opustiti, nebo do vlasti z ciziny a k osobám, které v důsledku územních změn přeložily své bydliště na ostatní území Československé republiky.“

Zmínku můžeme nalézt i v zákonu č. 128/1946 Sb. ze dne 16. května 1946, o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vcházejících: „Podle § 4 odst. 1 nárok vzešlý z majetkových převodů [...], pokud k nim došlo po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo politické persekuce,

⁹ Zákon č. 115/1947 ze dne 12. 6. 1946; zákon č. 151/1946 z 18. 7. 1946; zákon č. 42/1947 ze dne 7. 3. 1947; zákon č. 122/1947 ze dne 23. 7. 1947; zákon č. 125/1947 ze dne 4. 7. 1947; zákon č. 177/1948 ze dne 2. 8. 1948.

přísluší tomu, kdo neplatným převodem pozbyl věci (práva) nebo kdo jiným neplatným majetkově-právním jednáním byl poškozen, anebo jejich právním nástupcům.“

Konečně odškodnění se týká i zákon č. 164/1946 Sb. ze dne 18. července 1946, o péči o vojenské a válečné poškozence a oběti války a fašistické persekuce, který v § 1 nařizuje: „*Osobám, které utrpěly poškození zdraví nebo těla v důsledku vojenské služby, válečných událostí nebo fašistické persekuce, jakož i pozůstalým po osobách, které zemřely za těchto okolností nebo v důsledku těchto okolností, a rodinným příslušníkům osob, jež se za těchto okolností staly nezvěstnými, dostane se zaopatření ze státních peněz jako odškodnění [...].“*

Vedle těchto zákonných úprav byly ministerstvem vnitra či jinými ústředními vydavateli vydávány další směrnice a pokyny, jak postupovat při zjišťování škod a odškodňování postižených fyzických a právnických osob, případně státních orgánů (např. při škodách na majetku státu, obcí nebo státních úřadů). Ve fondech Národního archivu a Moravského zemského archivu v Brně bylo zjištěno celkem 26 směrnic a pokynů takto vydaných ministerstvem vnitra. Sledujeme-li jejich obsah, zjišťujeme, že po prvotních vysvětlujících a zpřesňujících informacích se po roce 1948 objevují již pouze vyhlášky, které sdělují, jak mají státní orgány postupovat při revizích a vymáhání neoprávněně vyplacených záloh nebo vracení záloh osobami majetnými. Složitost celé problematiky odškodňování vedla 15. dubna 1948 k vydání *Úředního listu republiky Československé č. 599/1948*, který obsahoval úplné znění směrnic ministerstva vnitra vydaných v dohodě s ministerstvem financí a ostatními zúčastněnými ministerstvy o poskytování a vyplácení záloh na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry (viz příloha C). V části A je rozebíráno, na které škody lze a na které nelze poskytnout zálohu, v části B to, komu lze zálohu poskytnout, v části C je uvedeno pořadí, podle kterého jsou škody zálohovány, v části D je upřesněna výše zálohy, kterou je možno oprávněným žadatelům poskytnout, v části E se mluví o tom, kdo o poskytnutí zálohy rozhoduje, v části F se zmiňuje to, jakým způsobem probíhá řízení o poskytnutí zálohy, a nakonec v části G je uvedeno, jakým způsobem jsou zálohy vypláceny a jak jsou evidovány.¹⁰

Další směrnice a pokyny byly vydávány zemskými národními výbory nebo příslušnými okresními národními výbory, které rozpracovávaly obdržené informace od vyšších orgánů a usměrňovaly postup při poskytování záloh na úhradu válečných škod, po roce 1948 pak hlavně k vymáhání neoprávněně vyplacených náhrad.

Přílohy:

A) Dekrety prezidenta republiky, zákony a vyhlášky k náhradám válečných škod

A.I) Dekrety, zákony a vládní nařízení, řešící přímo problematiku válečných škod a jejich odškodnění:

Zákon č.131/1936 Sb. ze dne 13. května 1936, o obraně státu.

Vládní nařízení č. 31/1940 Sb. ze dne 26. 10. 1939, zveřejněné 27. 3. 1940, o přihlašování a zjišťování škod vzniklých v letech 1938 a 1939.

Vládní nařízení č. 317/1941 ze dne 29. května 1941, o odškodnění osadníků na území bývalé Česko-Slovenské republiky, připojeném k Maďarsku.

Dekret prezidenta republiky č. 54/1945 Sb. ze dne 31. srpna 1945, o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry.

¹⁰ Viz přílohu E.

Dekret presidenta republiky č. 82/1945 Sb. ze dne 28. září 1945, o zálohách na náhradu za některé válečné škody majtkové.

Směrnice ministerstva vnitra č. 208/1945 Ú. 1. k provedení dekretu presidenta republiky ze dne 31. srpna 1945, č. 54 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry (výnos ministerstva vnitra ze dne 3. září 1945, č. G-8300-31/8-45-III 3).

Zákon č. 79/1948 Sb. ze dne 7. dubna 1948, kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 16. května 1946, č. 128 Sb., o neplatnosti některých majtkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících.

Zákon č. 161/1946 Sb. ze dne 18. července 1946, o zálohách na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry.

Zákon č. 164/1946 Sb. ze dne 18. července 1946, o péči o vojenská a válečné poškození a oběti války a faštické persequce.

Zákon č. 210/1948 Sb. ze dne 20. července 1948, o některých opatřeních v oboru záloh na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry.

Vyhláška č. 599/1948 Ú. 1. I ministerstva vnitra ze dne 15. dubna 1948, kterou se uveřejňuje úplné znění směrnic ministerstva vnitra vydaných v dohodě s ministerstvem financí a ostatními zúčastněnými ministerstvy o poskytování a vyplácení záloh na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry.

A.II) Dekrety, zákony a vládní nařízení, které se ve svém obsahu odvolávaly nebo dotýkaly problematiky válečných škod a jejich odškodnění:

Dekret presidenta republiky č. 12/1945 Sb. ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Dekret presidenta republiky č. 28/1945 Sb. ze dne 20. července 1945, o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

Vyhláška č. 30/1945 Sb. ministra vnitra ze dne 27. července 1945, o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl. o obnovení právního pořádku.

Dekret presidenta republiky č. 108/1945 Sb. ze dne 25. října 1945, o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy.

Zákon č. 128/1946 Sb. ze dne 16. května 1946, o neplatnosti některých majtkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících.

Vládní nařízení č. 116/1949 Sb. ze dne 22. dubna 1949, o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě.

A.III) Zákony a nařízení, řešící stavební obnovu objektů a závodů poškozených válečnými událostmi

Zákon č. 86/1946 Sb. ze dne 12. dubna 1946 o stavební obnově.

Zákon č. 107/1946 Sb. ze dne 7. května 1946, o úpravě stavební činnosti a přidělu stavebních hmot.

Zákon ze dne 7. března 1947, č. 42 Sb., o některých opatřeních ve stavebnictví souvisících s dvouletým hospodářským plánem.

Zákon č. 115/1947 Sb. ze dne 12. června 1947, jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 12. dubna 1946 č. 86 Sb. o stavební obnově.

Vyhláška č. 125/1947 Sb. ministra techniky ze dne 4. července 1947 o úplném znění zákona o stavební obnově.

Zákon č. 177/1948 o některých opatřeních ve stavebnictví souvisejících s dvouletým hospodářským plánem.

B) Dekret presidenta republiky č. 54/1945 Sb. ze dne 31. srpna 1945, o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry

K návrhu vlády ustanovují:

§ 1

(1) Podle tohoto dekretu se vyšetřují a zjišťují škody, které v době po 17. září 1938 utrpěli českoslovenští státní občané v obvodu zemí České a Moravskoslezské nebo v cizině na životě, těle nebo na zdraví (usmrcením, vězněním, internováním, deportováním, zlým nakládáním apod.) nebo odcizením, zavlečením mimo státní území, zabráním, zničením, poškozením nebo jinakou ztrátou věcí movitých nebo nemovitých, anebo jiným způsobem (na výdělku, důchodu apod.), jestliže tyto škody byly způsobeny

a) jakýmkoli válečným činem nebo jinakým opatřením některé válčící strany, jejich bojových jednotek nebo příslušníků,

b) při dočasné okupaci území republiky Československé orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů, persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových, nebo

c) teroristickými akcemi organizací státu nepřátelských nebo osob veřejně nebezpečných.

(2) Za týchž předpokladů se vyšetřují a zjišťují také škody způsobené právníckým osobám nebo jiným souborům osob a majetkovým podstatám, jejichž sídlo je v obvodu zemí České nebo Moravskoslezské.

§ 2

(1) Při ocenění škody hledí se ke škodě, která skutečně vznikla a byla způsobena skutečnými uvedenými v § 1 odst. 1.

(2) Škody majetkové oceňují se zpravidla podle pořizovací ceny věci v den účinnosti tohoto dekretu; nelze-li takto určit majetkovou škodu, je vzítí za základ obecnou cenu v době, kdy se škoda stala.

(3) Pro ocenění jiných škod jest zpravidla směrodatnou výše zákonného nároku na náhradu v takovém nebo obdobném případě podle předpisů platných v den účinnosti tohoto dekretu.

(4) Podrobné směrnice pro ocenění těchto škod vydá ministerstvo vnitra v dohodě se zúčastněnými ministerstvy.

§ 3

(1) Soupis a vyšetřování škod provádějí okresní národní výbory.

(2) Okresní národní výbor, příslušný podle § 6 odst. 2 k přijetí přihlášky, předloží do 10 dnů po uplynutí lhůty, uvedené v § 6 odst. 3, jeden stejnopis přihlášek u něho podaných po provedení nezbytného předběžného přezkoumání podle směrnic ministerstva vnitra přímo Státnímu úřadu statistickému.

§ 4

(1) O přihlášených škodách provede okresní národní výbor potřebné šetření, zejména řízení důkazní. Vyšetřené přihlášky (druhý stejnopis) s doklady (§ 7 odst. 3) předloží okresní národní výbor příslušným smíšeným komisím, kterým přísluší zjištění škod (§ 5).

(2) Smíšená komise zařídí podle potřeby nutné doplnění šetření, načež zjistí v každém jednotlivém případě škodu podle ustanovení § 2 a zapíše svůj posudek do přihlášky. Posudek komise se straně nesděluje.

§ 5

(1) Smíšené komise (dále komise) zřídí se u okresních národních výborů. Práce spojené s činností komisí obstarává okresní národní výbor, u něhož jsou komise zřízeny.

(2) Každá komise se skládá:

1. ze zástupce okresního národního výboru, u něhož je zřízena, jako předsedy,

2. ze zástupce okresního finančního ředitelství,

3. z odborníka, jež povolá předseda komise z osob, označených mu okresním národním výborem pro jednotlivé druhy škod; tohoto člena komise, není-li státním zaměstnancem, vezme předseda před zahájením jednání do slibu o tom, že bude svědomitě a nestranně plnit své povinnosti.

(3) K jednání komise může předseda přibrati další spolehlivé a nestranné znalce s hlasem poradním.

(4) Pro jednání komise platí přiměřeně, pokud tento dekret neustanovuje jinak, předpisy o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů.

(5) Komise se platně usnází za přítomnosti všech členů a rozhoduje většinou hlasů.

(6) Funkce členů komise jest čestná.

(7) Člen komise, jenž není státním zaměstnancem, má nárok, jestliže nemá stálého bydliště v sídle komise, na náhradu skutečně zaplaceného nutného jízdného z místa svého bydliště do sídla komise a zpět a na náhradu nutných skutečných výloh, spojených se stravováním mimo dům a noclehem. Přitom třeba dbáti nezbytné úspornosti ve veřejné správě. Jízdným se rozumí jízdné nejvýše II. třídy vlakové anebo jízdné za použití jiného hromadného veřejného dopravního prostředku (autobusu, lodi). Náhradu těchto skutečných výloh může ministerstvo vnitra paušalovat v dohodě s ministerstvem financí. Náhrady ty hradí se ze státních prostředků po předložení řádně doloženého cestovního účtu, jež upraví zemský národní výbor. Pokud člen komise jest státním zaměstnancem, jest postupovati podle předpisů platných pro státní zaměstnance.

§ 6

(1) Řízení o soupisu, vyšetření a zjištění škody se zavede pouze na podkladě přihlášky. K podání přihlášky je oprávněn poškozený, nebo právní nástupce, a nejsou-li známi, osoba spravující poškozený majetek, jinak místní národní výbor. Přihlášku stran majetku, který byl zkonfiskován, zajištěn nebo jest ve státní správě nebo je dán pod národní správu, podá ten, kdo při počátku účinnosti tohoto dekretu má dotčený majetek ve vlastnictví, ve správě nebo jej zajistil, jinak místní národní výbor. Přihlášky nebo soupisy škod, jež byly podány před počátkem účinnosti tohoto dekretu, nejsou podkladem k zavedení řízení.

(2) Přihláška se podává u okresního národního výboru, v jehož obvodu má strana své bydliště (sídlo). Nemá-li strana bydliště v obvodu zemí České a Moravskoslezské, podá přihlášku u okresního národního výboru, v jehož obvodu měla poslední bydliště. Neměla-li strana vůbec bydliště v zemích České a Moravskoslezské, podá přihlášku u ministerstva vnitra.

(3) Přihláška musí býti podána nejpozději do 21 dnů ode dne účinnosti tohoto dekretu, jinak nebude k ní přihlíženo. Prokáže-li však strana, že nemohla přihlášku podati ve lhůtě pro vážné překážky, může býti přihlédnuto i k přihlášce později podané.

§ 7

(1) Přihláška se podává ve dvou stejnopisech na tiskopisech, jejichž vzor stanoví ministerstvo vnitra.

(2) Přihláška má obsahovati zejména:

a) osobní a rodné údaje poškozeného i přihlašovatele (§ 6 odst. 1), jejich bydliště /sídlo), národnost a státní příslušnost,

- b) přesný popis škody s údajem, kdy, kde, kým, jakým způsobem a za jakých okolností byla způsobena,
 c) označení důkazních prostředků (úřední osvědčení, písemná svědectví, označení svědků, fotografie apod.),
 d) výši škody, jakož i výši a druh požadované náhrady, zejména zda se požaduje vrácení odcizeného nebo zavlčeného majetku, anebo jiná věc téhož druhu, jakosti a ceny, kterou třeba uvést,
 e) prohlášení, zda, kdy a kde podala strana již dříve přihlášku, obdržela-li náhradu, zálohu nebo podporu a v jaké výši, nebo byla-li jí škoda nahrazena zcela nebo zčásti jinak.
 (3) Doklady, které má strana po ruce, buďtež připojeny v příloze k přihlášce, pokud možno v opisu soudně ověřeném.

§ 8

- (1) Z podání přihlášky, vyšetření a zjištění škody nevzniká straně právní nárok na náhradu škody.
 (2) Úprava odškodnění se vyhrazuje zvláštním předpisům.

§ 9

Soudy, úřady a jiné orgány veřejné správy jsou povinny spolupůsobit při provádění tohoto dekretu.

§ 10

Kdo v přihlášce nebo v řízení o ní učiní vědomě nesprávné údaje nebo jakkoli působí na jiného, aby nesprávnými údaji nebo jiným jednáním porušil správnost šetření, bude potrestán – nejde-li o čin trestný soudně – okresním národním výborem pro přestupek pokutou do 50 000 K nebo trestem vězení do 6 měsíců nebo oběma těmito tresty. Byla-li uložena pokuta, buď pro případ její nedobytnosti zároveň uložen náhradní trest vězení podle míry zavinění v mezích sazby trestu na svobodě. Byl-li vedle pokut uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati nejvyšší mez sazby trestu na svobodě.

§ 11

Tento dekret platí jen v zemích České a Moravskoslezské a nabývá účinnosti osmého dne po vyhlášení; provede jej ministr vnitra v dohodě se zúčastněnými ministry.

Dr. Beneš v. r.
 Fierlinger v. r.
 Nosek v. r.

C) Vyhláška ministerstva vnitra 599/1948 Ú. I. I ze dne 15. dubna 1948, kterou se uveřejňuje úplné znění směrnic ministerstva vnitra vydaných v dohodě s ministerstvem financí a ostatními zúčastněnými ministerstvy o poskytování a vyplácení záloh na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry

Směrnice byly vydány výnosem ministerstva vnitra ze dne 6. listopadu 1946 č. G-8330-1/11-1946-III/1, doplněným výnosem ministerstva vnitra ze dne 9. dubna 1948 č. G-8330/7-25/3-1948-II/7.

(1) Definitivní řešení válečných škod bylo možno zatím uskutečniti jen v oboru t. zv. škod osobních zákonem ze dne 18. července 1946, č. 164 Sb., o péči o vojenskou a válečnou poškozence a oběti vál-

ky a fašistické persekuce, kdežto konečnou úpravu odškodnění majetkových a statních škod způsobených válečnými a mimořádnými poměry (srov. § 8, odst. 2 dekretu č. 54/1945 Sb.) bylo nutno odložit na dobu pozdější.(2) Snaha přispět k odstranění nebo aspoň částečnému zmírnění škod způsobených válečnými událostmi, a to jednotně, stejnoměrně a spravedlivě, a pokud to toho času finanční možnosti státu připouští, vedla k vydání zákona č. 161/1946 Sb., o zálohách na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry. Zákon ten má platnost celostátní a ruší e jím dřívější předpisy o poskytování záloh, totiž dekret presidenta republiky ze dne 28. září 1945 č. 82 Sb. o zálohách na náhradu za některé škody majetkové, platný v zemích České a Moravskoslezské, jakož i nařízení Slovenské národní ady ze dne 7. listopadu 1945, č. 130 Sb. n. SNR., o poskytování zálohy na náhradu škod, způsobených válečnými událostmi, platné na Slovensku.

A. Na které škody lze, a na které nelze poskytnouti zálohu.

(1) Zákon č. 161/1946 Sb. neomezuje se, jak tomu bylo dosud, na úzký okruh škod, na které možno poskytovat zálohy. Podle § 1 tohoto zákona lze až do konečné úpravy náhrady za škody válečné a za škody způsobené mimořádnými poměry poskytnouti zálohu na náhradu za škody, které utrpěli v době po 17. září 1938 českoslovenští státní občané na území republiky Československé nebo v cizině odcizením, zavlčením mimo státní území, zabráním, zničením, poškozením nebo jinakou ztrátou věcí movitých nebo nemovitých anebo jiným způsobem (na výdělků, důchodu a pod.), jestliže tyto škody byly způsobeny

a) jakýmkoliv válečným činem nebo jinakým opatřením některé válčící strany, jejich bojových jednotek nebo příslušníků, nebo

b) při dočasné okupaci území republiky Československé orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů, persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových, nebo

c) teroristickými akcemi organisací státu nepřátelských nebo osob veřejně nebezpečných.

(2) Doba, ve které škoda mohla vzniknouti, není zákonem výslovně vymezena; všeobecně je určen jen její počátek (t.j. den po 17. září 1938), kdežto konečný den není zákonem stanoven.

Z ustanovení § 1, písm. a) zákona se ovšem podává, že válečným činem mohla být škoda zpravidla způsobena jen za trvání válečných operací, t.j. nejpozději do skutečného zastavení bojů v jednotlivých územních oblastech. Taktéž dočasná okupace [písm. b)] orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů nemohla trvati déle a skončila se tedy odchodem okupačních orgánů z jednotlivých územních oblastí.

(3) Zákon nečiní ani rozdílu, zda škody vznikly na území republiky Československé, či v cizině. Zálohu lze tedy poskytovat bez zřetele k tomu, kde škody vznikly. (O zjišťování škod v cizině, viz odd. B, odst. 8).

(4) Okruh škod je tak značný, že je nelze vypočítati. U škod vzniklých válečnými činy nerozhoduje, zda vznikly při útočných či obranných operacích (při postupu či ústupu); nezáleží ani na tom, kterou válčící stranou byly škody způsobeny, zda nepřátelskou či vlastní nebo spojeneckou. Za válčící stranu jest považovati i partyzány a jiná organisovaná hnutí odboje.

(5) Podle zákona č. 161/1946 Sb. je možno i nadále poskytovat zálohy na škody stavební, i když obnova stavebních objektů bude provedena se státní podporou pode zákona č. 86/1946 Sb., o stavební obnově. V tomto případě musí však býti zálohy použito ke snížení státem zaručené záplýčky nebo k jejímu úplnému neo částečnému zaplacení [srov. § 6 odst. 3, § 18, odst. 1, písm. a), § 20, odst. 4 a § 24, odst. 1, č. 1, písm. g) tohoto zákon].

(6) Zálohu nelze poskytnouti:

a) tak zvané škody osobní, které utrpěli českoslovenští státní občané na životě, těle, nebo na zdraví (usmrcením, vězňením, internováním, deportováním, zlým nakládáním a pod.) přes to, že byly předmětem soupisu podle dekretu č. 54/1945 Sb.,

b) na škody, jejichž úhrady se může poškozený domáhati podle jiných předpisů, nebo mezinárodních dohod. Sem spadají zejména plnění ve prospěch čs. armády nebo spojeneckých armád, pokud za ně přísluší náhrada podle zákona o obraně státu č. 131/1936 Sb., podle zákonů o požadování dopravních prostředků pro vojenské účely, podle zákonů o ubytování vojska a pod., dále podle dohody uzavřené s vládou Spojených Států Amerických (srov. vyhlášku ministerstva vnitra ze dne 8. března 1946, č. č. G-8350-6/3-46-III/1, uveřejněnou v Ú. I. I č. 42, běž. č. 73 a pod.,

c) na škody, za které byla již poškozenému poskytnuta podle jiných předpisů přiměřená záloha, podpora, výpomoc, příspěvek a pod. (na př. na škody podle vl. nař. č. 93/1940 Sb. o přihlašování a zjišťování škod, vzniklých v letech 1938 a 1939 v souvislosti s některými politickými událostmi nebo podle vl. nař. č. 317/1941 Sb. o odškodnění osadníků) a nebo které byly již poškozenému třeba z prostředků soukromých (služební platy, ušlý výdělek), nahrazeny,

d) na škody za ztrátu majetkových hodnot, pro které přísluší postiženým nárok na restituci (zejména podle § 24 dekretu č. 5/1945 Sb. a zák. č. 128/1946 Sb.), pokud ovšem restituce je proveditelná.

(7) Ustanovení odst. 6, písm. d) těchto směrnic nevyklučuje přiznání zálohy na škodu, způsobenou na restituovaném majetku, která při restituci nebyla uhrazena, pokud jsou ovšem dány podmínky pro přiznání zálohy podle zákona č. 161/1946 Sb. a podle těchto směrnic.

(8) Zálohu nelze poskytnouti na škody, způsobené na konfiskovaném majetku (dekrety č. 12/1945 Sb., č. 28/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb., nařízení č. 104/1945 Sb. n. SNR, ve znění nařízení č. 64/1946 Sb. n. SNR) osobám spravujícím tento majetek, ani jestliže mezi tím majetek takový byl přikázán do vlastnictví jejich nebo jiných fyzických osob.

B. Komu lze zálohu poskytnouti.

(1) Podle § 1 zákona č. 161/1946 Sb možno poskytnouti zálohu na náhradu za škody, které utrpěli českoslovenští státní občané, tedy pouze poškozené osoby fyzické (ozůstali po nich), nikoliv také za škody, které byly způsobeny právnických osobám nebo jiným souborům osob a majetkovým podstatám, třeba by jejich sídlo bylo na území Československé republiky. (Tím však není nijak dotčena platnost směrnic ministerstva vnitra ze dne 15. dubna 1946, č. G-8330/10/4-46-III/1, uveřejněných v Úředním listě I, č. 70, běž. č. 106 o poskytování záloh na náhradu za některé válečné škody majetkové obcím). Pomoc státu u škod způsobených právnickým osobám omezuje se zatím jen na poskytování záruk za úvěry podle zákona o stavební obnově č. 86/1946 Sb., dekretu č. 78/1945 Sb. o přechodném finančním zabezpečení hospodářských podniků § 4, odst. 1, písm. d)] a podle čl. XXIV finančního zákona pro rok 1946, č. 59/1946 Sb

(2) Zálohu lze poskytnouti jen těm československým státním občanům (pozůstalým po nich), kteří mají bydliště v Československé republice, nikoliv také československým státním občanům, kteří mají bydliště v cizině.

(3) Předpokladem pro poskytování zálohy je, že škody byly vyšetřeny a zjištěny (§ 2 zák. č. 161/1946 Sb). Podmínkou však není, že škody byly přihlášeny podle dekretu č. 54/1945 Sb., resp. podle nař. č. 67/1945 Sb. n. SNR. Při zjišťování škod nutno postupovati obdobně podle zásad § 2 dekretu č. 54/1945 Sb a podle čl. I, II a IV směrnic pro oceňování škod Smíšenými komisemi u zemských národních výborů, vydaných ministerstvem vnitr v dohodě se zúčastněným ministerstvy pod č. G-8310-27/10-45-III/3 (viz příloha A).

(4) Zjištění škod pro účely zákona č. 161/1946 Sb. přísluší Smíšeným komisím (dále komise), které se zřídí u okresních národních výborů. Každá komise se skládá: 1. ze zástupce okresního národního výboru, u něhož je zřízena, jako předsedy,

2. ze zástupce berní správy,

3. z odborníka, kterého povolá předseda komise z osob označených mu okresním národním výborem pro jednotlivé druhy škod. Jinak platí obdobně předpisy dekretu č. 54/1945 Sb. a instrukce ministerstva vnitra pro Smíšené komise u zemských národních výborů č. G-8310-27/10-45-III/3 (viz přílohu B). Tentopostup dlužno zachovávat i na Slovensku, kde dekret č. 54/1945 Sb. neplatí.

(5) Převyšuje-li uplatňovaná škoda částku 250.000 Kčs, předloží okresnímu národní výbor spis zemskému národnímu výboru, na Slovensku pověřenectvu vnitra; zjištění škody provede v tomto případě smíšená komise, zřízená u zemského národního výboru podle dekretu č. 54/1945 Sb., resp. smíšená komise, která se zřídí u pověřenectva vnitra a bude složena ze zástupce pověřenectva vnitra jako předsedy, ze zstupce pověřenectva pro finance a z odborníka, jež povolá předseda komise z osob, označených mu pověřenectvem vnitra pro jednotlivé druhy škod.

(6) Zjištění škod, provedené před vydáním těchto směrnic smíšenou komisí u zemského národního výboru, je závazné pro přiznání zálohy podle zákona č. 161/1946 Sb.

(7) Vyšetřování a zjišťování tzv. osobních škod pro účely zálohování podle zákona č. 161/1946 Sb. samozřejmě odpadá, poněvadž škody ty jsou upraveny zákonem č. 164/1946 Sb. a zálohy na tyto škody podle zákona č. 161/1946 Sb. nelze vůbec poskytovat.(8) Škody vzniklé v cizině, nutno vyšetřovati prostřednictvím československých zastupitelských úřadů, při čemž se zároveň zjistí, zda poškozený neobdržel již náhradu (zálohu nebo výpomoc) za utrpěnou škodu, po případě zda nemá takový nárok vůči státu, kde škoda vznikla. Spisy jest v takových případech předkládati ministerstvu vnitra, jež zařídí další čeho je třeba.

(9) Poskytnutí zálohy je vázáno podmínkou (§ 2 zák. č. 161/1946 Sb), že poškození jsou osoby skutečně sociálně slabé, které osvědčí 1. u škod na věcech,

a) že neprodleně opatření nebo zřízení odcizené, zavlčené, zabrané, zničené nebo ztracené věci, po případě uvedení poškozené věci do dřívějšího – uživatelského stavu, je ještě nezbytně nutné proto, aby se obnovila nebo zachovala jejich existence, a

b) že náklady na opětné opatření nebo zřízení věci, po případě na její uvedení do dřívějšího – užitelného stavu, nemohou hraditi z vlastních prostředků, zejména z jiného majetku válkou nebo okupací nepoškozeného;

2. u škod na výdělku, důchodu, hotovostech, cenných papírech, vkladech, jiných pohledávkách a pod., že poskytnutí zálohy je nezbytně nutné, aby se obnovila nebo zachovala jejich existence.

(10) Za sociálně skutečně slabé jest považovati osoby, jež vzhledem k svým nynějším rodinným, majetkovým a výdělkovým poměrům nejsou samy s to, bez ohrožení výživy své a své rodiny uhraditi ani částečně náklad a ani si opatřiti prostředky k odčinění vzniklých škod.

(11) Za podmínek uvedených v předchozích odstavcích lze poskytnouti zálohu i sociálně skutečně slabým pozůstalým po poškozeném, vůči nimž měl poškozený podle zákona alimentární povinnosti, byla-li jejich výživa podstatně závislá na příjmu poškozeného a je-li i nyní výživa pozůstalých zejména nezletilých bez poskytnutí zálohy ohrožena.

(12) Zálohu nelze za žádných okolností poskytnouti u škod na věcech osobám, jichž vlastní prostředky ať z majetku nebo z výdělku by postačily k opatření nebo zřízení náhradní věci, po př. na její uvedení do dřívějšího – užitelného stavu; také osoby, které neprokážou národní a státní spolehlivost, jsou z poskytování záloh vyloučeny.

(13) Záloha se neposkytuje v tom případě, že poškozený získal již půjčkou od Fondu národní obnovy, národního výboru, nebo od národní správy majetkových podstat a j. náhradní věci, leda že by poškozený tyto půjčené náhradní věci od nich již odkoupil a nemůže bez ohrožení své existence zaplatiti tržovou cenu.

(14) Zálohy na náhradu škody lze poskytnouti jen v těch případech, kdy příslušnému úřadu došla žádost o zálohu nejpozději do 15. května 1948.

C. Pořadí naléhavosti škod (§ 7 zák. č. 161/1946 Sb).

(1) Podle § 7 zákona stanoví se toto pořadí naléhavosti, v němž zálohy na náhradu jednotlivých druhů škod mají být poskytovány: I. Šatstvo, prádlo, obuv, bytové zařízení, živý a mrtvý inventář (nářadí, stroje), zásoby, vozidla nutná pro výkon povolání nebo pro provoz podniku, živnosti a p.; II. obytné budovy, lékařské ordinace, místnosti lékáren, živnostenské a obchodní provozovny, hospodářská stavení (sýpky, stodoly, chlévy a pod., avšak jen v těch případech, pokud nemůže k odčinění škody dojíti podle ustanovení zákona o stavební obnově č. 86/1946 Sb. ve znění zákona č. 115/1947 Sb.;

III. poškození na polích, lesích, vodních dílech, melioračních zařízeních a pod.; škody na movitých a nemovitých věcech, vyjímajíc věci pod IV.;

IV. zadržené mzdy, starobní a invalidní důchody, platy, ztráta povolání, pohledávky všeho druhu, hotovosti, cenné papíry, vklady a pod.; zde budiž přihlédnuto k žádostem účastníků národního odboje za osvobození a to zejména těch, kteří uzavřeli manželství po 4. květnu 1945, avšak před počátkem účinnosti zákona o státní podpoře novomanželům, a potřebují záloh na obnovení své existence, zejména na založení domácnosti.

(2) I při tomto stanoveném pořadí jest však při poskytování záloh na náhradu u jednotlivých druhů škod dáti přednost škodám způsobeným persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových.

D. Výše zálohy.

(1) Zálohu lze poskytnouti až do 50 % zjištěné škody, nejvýše však do částky 50.000 Kčs. V případech hodných zvláštního zřetele (všeobecné zadlužení z titulu válečných škod vzniklé, jež ohrožuje samu existenci poškozeného, naprostá nemožnost jiným způsobem obnoviti nebo zachovati existenci poškozeného, zvláště tíživé výdělkové poměry, větší počet dětí poškozeného a pod.), možno poskytnouti zálohu až do částky 100.000 Kčs, nikdy však do částky vyšší než 50 % zjištěné škody. Okresní národní výbory (Ústřední národní výbor) v případech, ve kterých hodlají povolití zvýšené zálohy (přes 50.000 Kčs do 100.000 Kčs) – i když jsou k tomu podle § 6, odst. 1 zákona č. 161/1946 Sb samy příslušny – jsou povinny vyžádati si předem souhlas zemského národního výboru (pověřenectva vnitra) a tomuto předložiti jednací spisy k nahlédnutí.

(2) Výše zálohy podle odst. 1 poskytnutá neřídí se však výší celkové škody, kterou poškozený utrpěl a v rámci předpisu odst. 1 jest povoliti jen takovou zálohu, která se jeví nezbytně nutnou bez ohledu na celkovou výši utrpěné škody.

(3) Od povolené částky se odčítá z veřejných prostředků přiznaná náhrada, záloha, podpora či jiná výpomoc.

E. Kdo rozhoduje o poskytování záloh.

(1) O poskytování zálohy rozhoduje:

a) okresní národní výbor, nepřevyšuje-li zjištěná škoda 250.000 Kčs, jinak

b) v zemích České a Moravskoslezské zemský národní výbor, na Slovensku pověřenectvo vnitra.

(2) Při stanovení místní příslušnosti okresních národních výborů k přijímání žádostí o zálohu a k rozhodování o těchto žádostech podle místa žadatelova bydliště byla rozhodnou úvaha, že je účelným soustřediti věci válečných škod, které utrpěla určitá osoba, u jediného orgánu a to bez

ohledu na místo, kde jednotlivé škody vznikly, po případě na skutečnost, kde škoda byla přihlášena. Rozhodování svěčuje se v prvé řadě okresním národním výborům, které podle svých místních znalostí mohou nejlépe posoudit, zda předpoklady pro přiznání zálohy jsou dány. Důsledkem určení místní příslušnosti podle žadatelova bydliště bude, že o zálohách, které Slovák, bydlící dnes v zemích českých, utrpěl na Slovensku, bude rozhodovati okresní neb zemský národní výbor v zemích českých a naopak o žádostech Čechů, bydlících nyní na Slovensku, budou rozhodovati slovenské orgány, i když škoda vznikla v zemích českých.

(3) Nemá-li okresní národní výbor, u něhož byla podána žádost za poskytnutí zálohy, přihlášku škody, k jejímuž přijetí byl příslušný jiný orgán, vyžádá si ji od tohoto orgánu i se všemi jednacími spisy.

(4) Byla-li žádost o poskytnutí zálohy podána již před účinností zákona č. 161/1946 Sb. u jiného orgánu (úřadu), postoupí tento orgán (úřad) okresnímu národnímu výboru příslušnému podle místa žadatelova bydliště. Sejně tomu bude, změní-li žadatel později své bydliště. K žádosti za zálohu připojí se zároveň přihláška škody (byla-li podána) se všemi přílohami a spisovými doklady (spisovým materiálem).

F. Řízení o poskytnutí zálohy.

(1) Řízení o poskytnutí zálohy na náhradu za škodu se zavede jen na žádost poškozeného nebo pozůstalých po něm. Co jest třeba uvést v žádosti, stanoví § 5, odst. 2 zák. č. 161/1946 Sb. K žádosti musí být připojeny zejména doklady, z nichž je zřejmo, že jsou splněny předpoklady pro přiznání zálohy podle § 2 tohoto zákona (viz odd. B těchto směrnic). (2) Pokud soupis válečných škod, provedený podle dekretu č. 54/1945 Sb., platného v zemích České a Moravskoslezské a podle nařízení Slovenské národní rady č. 67/1945 Sb. n. SNR platného na Slovensku, nezahrnuje všechny škody, na které podle zákona č. 161/1946 Sb. je možno zálohy poskytovat, musí rozhodující orgány (ONV, ZNV a pověřenectvo vnitra) žádosti o zálohu na náhradu za takové škody považovati zároveň za přihlášky škod. To bude zejména praktickým u žadatelů majících bydliště v zemi České nebo Moravskoslezské ohledně škod vzniklých jim na Slovensku, a u žadatelů bydlících na Slovensku pak u škod vzniklých jim v zemích českých a vůbec u škod, které jdou nad okruh škod podle nařízení č. 67/1945 Sb. n. SNR.

(3) Není-li žádost náležitě doložena, zejména schází-li doklady o tom, že jsou splněny podmínky pro přiznání zálohy podle § 2 cit. zák., zařídí okresní národní výbor buďto svým orgánem, anebo prostřednictvím místních národních výborů potřebné doplnění žádosti. Po tyto účely byl vydán zvláštní dotazník (č. skl. 308 Státní tiskárny v Praze), který až do vyčerpání zásob dlužno přizpůsobiti předpisům § 2.

(4) Okresní národní výbor před rozhodnutím o přiznání zálohy zjistí, po případě přezkouší správnost údajů žadatelových o tom, zda mu nebyla již z veřejných prostředků přiznána náhrada, po případě poskytnuta záloha, podpora či jiná výpomoc (zápůjčka, příspěvek na její splácení, záruka za úvěr a pod.), jakého druhu, v jaké výši, kdy a kterým orgánem (úřadem). Všechna tato data jest zapsati do dotazníku.

(5) Shledá-li příslušný národní výbor (pověřenectvo vnitra), že nejsou dány podmínky pro poskytnutí zálohy, zamítne žádost. Zjistí-li však, že předpoklady pro přiznání zálohy jsou dány, vyhotoví výměr o tom, avšak nedoručí jej hned straně, nýbrž zařídí nejdříve u zemského národního výboru, na Slovensku u pověřenectva vnitra nebo orgánu jím určeného, čeho je třeba k výplatě zálohy (§ 6, odst. 2 zákona č. 161/1946 Sb). Teprve, když tento orgán sdělí okresnímu národnímu výboru, že zálohu poukazuje k výplatě, doručí okresní národní výbor výměr stranám.

(6) Ve výměru jest vždy uvést jednotlivé druhy škod, na které se záloha poskytuje. Poskytuje-li se záloha na náhradu za škody na věcech, buď stranám připomenuto, že jsou povinny použít

zálohy na opětné opatření nebo zřízení věci, po případě na uvedení do dřívějšího stavu, neučinily-li tak již dříve.

(7) Při poskytování záloh na náhradu za válečné škody majetkové budiž vždy, byla-li uplatněna škoda na stavebním objektu, v rozhodnutí určeno, zda a jaká část zálohy připadá na náhradu stavební škody na tom kterém objektu (srov. § 6, odst. 3 zák. o stavební obnově č. 86/1946 Sb).

(8) Převyšuje-li uplatňovaná škoda částku 250.000 Kčs, předloží okresní národní výbor spisy zemskému národnímu výboru (pověřenectvu vnitra) k rozhodnutí. Je samozřejmým, že spisy musí být již předem u okresních národních výborů náležitě vybaveny, aby je zemský národní výbor (pověřenectvo vnitra) nemusel vraceti k doplnění.

(9) Doručuje se, aby pokud je to jen možno, případy z téže obce (části obce) byly řešeny vždy najednou.

(10) Rozhodnutí okresních a zemských národních výborů nemají (jak tomu bylo podle § 6 dekretu č. 82/1945 Sb) platnost konečnou. O opravných prostředcích platí tudíž všeobecné předpisy.

(11) Veškeré písemnosti a úřední úkony ve věcech upravených zákonem č. 161/1946 Sb., jsou osvobozeny od poplatků a dávek za úřední úkony ve věcech správních. To se týká zejména osvobození všech podání stran od olkových poplatků.

G. Výplata záloh a jich evidence.

(1) Výplatu záloh provádí vždy zemský národní výbor, na Slovensku pověřenectvo vnitra nebo orgán jím určený. Má-li poškozený zápůjčku, poskytnutou nebo zaručenou státem, poukáže vyplácející úřad zálohu, budou-li mu potřebné údaje o zápůjčce oznámeny před poukazem výplaty zálohy, přímo věřiteli po účet poškozeného.

(2) Řádnou evidenci vyplacených záloh vedou však nejen orgány, které výplatu záloh provádějí, nýbrž i okresní národní výbory příslušné podle bydliště žadatelova. Výše povolené zálohy se ve všech případech zaznamená nejen v dotazníku, nýbrž i v přihlášce škody – byla-li podána – a v přehledných výkazech.

(3) Z poskytnutí zálohy na náhradu za škody nevzniká straně právní nárok na tuto náhradu. Nepřizná-li se snad později při definitivním odškodnění náhrada za přihlášenou škodu vůbec, po případě přizná-li se jen v částce nižší než povolená záloha, bude strana povinna celou zálohu nebo případnou její část ihned vrátiti na vyzvání orgánu, který ji přiznal (§ 6, odst. 1 zák.), pokud tento orgán straně neposkytne na řádně odůvodněnou žádost v případech hodných zvláštního zřetele přiměřené úevy při plnění této povinnosti.

Summary

Legislation of War Damage Settlements 1938–1945

Damage to property but also to the health of Czechoslovak citizens from the time of a state of emergency in 1938, the period of occupation and then liberation of the Czechoslovak territory in April 1945 until the withdrawal of the Soviet troops in autumn of the same year became a subject of a national investigation and war damage compensation.

First damages suffered by Czechoslovak citizens and some businesses that incurred at the time of a state of emergency in September 1938, after the occupation of border area in October, as well as during the occupation after 15th March 1939 were partially compensated still before 15 March 1939 or at the time of the Protectorate, and only unresolved damages from this period were dealt with after the war. These

damages were paid in full based on the Act No. 131/1936 concerning the state defense, Government Regulation No. 93/1940 concerning registration and identification of damages occurred from 1938 to 1939 in connection with certain political events, and based on Government Regulation No. 317/1941 concerning the compensation to settlers in the territory of the former Czechoslovakia annexed to Hungary. Damages from the time of occupation (e.g. confiscated Jewish property or property of citizens who fled after the separation of border areas) and the liberation were later investigated and referred as war damages in the post-war presidential decrees and subsequently in laws, regulations and occasionally also in policy directives issued by ministries that were at first elaborated by provincial committees and by national regional committees after the reorganization in 1948. Namely, Decree of the President of the Republic of 31st August 1945 concerning the registration and identification of war damage and damage caused by abnormal circumstances taking effect on 8th September 1945 (Decree No. 54/1945) and Decree of the President of the Republic of 28th September 1945 concerning advances on compensation for some property war damages (Decree No. 82/1945). These decrees were complemented by a variety of laws, regulations and policy directives of various ministries.

The study quotes and summarizes decrees and laws that relate directly to the above topic and also those referring to war damage compensation.